

Agata Grabowska-Kuniczuk, Agnieszka Bąbel

Janusz Maciejewski (2 czerwca 1930 -
9 lutego 2011)

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce
literatury polskiej 102/2, 259-272

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

JANUSZ MACIEJEWSKI
(2 czerwca 1930 – 9 lutego 2011)

Janusz Julian Maciejewski – krytyk i badacz literatury, edytor, wykładowca akademicki, działacz społeczny – urodził się 2 czerwca 1930 w Łodzi, w rodzinie nauczycieli, Leonarda i Julii z Rydzewskich. W trakcie wojny uczył się na tajnych kompletach, jednocześnie pracując jako robotnik w łódzkiej fabryce trykotarskiej „Edmund Adam” (1943–1945). Po ukończeniu w r. 1949 XV Liceum Ogólnokształcącego w Łodzi przez kilka miesięcy był związany z redakcją „Głosu Robotniczego”. W tym samym roku rozpoczął studia polonistyczne na Uniwersytecie Łódzkim, a w 1952 r. przeprowadził się do Warszawy, gdzie dwa lata później ukończył studia i uzyskał tytuł magistra. Studia doktoranckie (wtedy nazywane aspiranturą) rozpoczął w Instytucie Badań Literackich PAN, by w r. 1958 przenieść się na Uniwersytet Warszawski. W roku 1965 obronił tu rozprawę doktorską (*Debiut Michała Bałuckiego na tle twórczości przedburzowców*) i kontynuował pracę na uczelni jako adiunkt aż do marca 1968, kiedy to ze względów politycznych (podpisał list w obronie Adama Michnika, decyzją ministra skreślonego z listy studentów UW) został relegowany z uczelni z „wilczym biletem”. W następnym roku znalazł zatrudnienie w Instytucie Badań Literackich PAN, gdzie był członkiem Pracowni Oświecenia, kierownikiem Pracowni Literatury II Połowy XIX Wieku (w latach 1981–1998) oraz afiliowanego przy niej Zespołu Badań Obszarów Trzecich Literatury (2000–2011). Niezależnie od pracy w IBL-u w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych wykładał też na Uniwersytecie Łódzkim, w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Siedlcach i w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej w Warszawie. Habilitował się w 1977 r. na podstawie rozprawy pt. *Oświecenie polskie. Początek formacji, jej stratyfikacja, przebieg procesu historycznoliterackiego*. Wiosną 1990 uzyskał tytuł profesora. Na Uniwersytet Warszawski powrócił w 1980 r. i prowadził tam zajęcia przez następne 20 lat, aż do przejścia na emeryturę (w latach 1992–2011 kierował tu Pracownią Literatury Okolicznościowej i Użytkowej). Od roku 2003 do chwili śmierci był również związany ze środowiskiem akademickim Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej w Warszawie.

Jego debiutem krytycznoliterackim była zamieszczona w 1951 r. w tygodniku „Wieś” (nr 9) recenzja powieści Władysława Machejka *Chłopcy z lasu* pt. *Prawdziwy obraz okupacji*. W tym samym roku Maciejewski zaczął publikować jako historyk literatury (rozprawa *Tomasz Kajetan Węgierski*, wydana w serii 9 rocznika „Prace Polonistyczne”). Jego energia i pasja tworzenia uzewnętrzniała się w zaangażowaniu w pracę w licznych czasopismach. Był członkiem redakcji, założycielem lub współzałożycielem i redaktorem naczelnym różnych pism literackich. Ze „Współczesnością” związał się w r. 1959, współpracując także z „Nową Kulturą”,

„Twórczością” i innymi redakcjami, m.in. z „Miesięcznikiem Literackim” (kierownik działu krytyki w latach 1966–1967 – stanowiska tego został pozbawiony ze względów politycznych), dwumiesięcznikiem „Teksty” (sekretarz redakcji), tygodnikiem „Literatura” (członek redakcji, w latach 1973–1976 usunięty stamtąd decyzją władz, a przywrócony w 1981 r. jako kierownik działu krytyki), „Tygodnikiem Kulturalnym” (w którym redagował cykle *Czytamy wiersze* (1967–1970), *Lektury i problemy* (1971–1973), *Style, pojęcia, nurty* (1976–1979)) oraz miesięcznikiem „Odra” (gdzie – początkowo wspólnie z Michałem Sprusińskim – redagował cykl *Mój wiersz*, który wydano w formie książkowej w 2006 r. pt. „*Mój wiersz*”. *Interpretacje własnych wierszy przez poetów*). W latach 1983–1985 należał do redakcji „Rocznika Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza”, w 1984 r. został jego redaktorem naczelnym. Od roku 1990 był organizatorem i redaktorem naczelnym „Tygodnika Literackiego”, a po rozłamie, jaki tam nastąpił wiosną 1991 – „Pisma Literackiego »Potop«”, które ukazywało się w latach 1992–1994 pod nazwą „Przegląd Literacki”. W roku 1995 wchodził w skład Rady Programowej „Nowych Książek”. Wspólnie z grupą badaczy z Uniwersytetu Warszawskiego w 1994 r. założył rocznik naukowy „Napis”, poświęcony literaturze okolicznościowej i użytkowej. Stanowisko redaktora naczelnego tego periodyku piastował do 2011 roku.

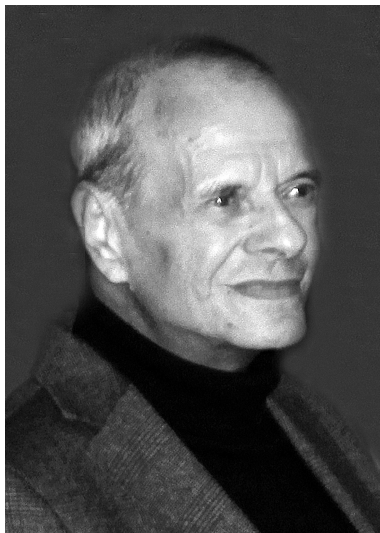
Brał aktywny udział w życiu literackim i naukowym. Jako popularyzator nauki wspierał działalność Krynickiej Jesieni Literackiej i przez wiele lat uczestniczył w Zjazdach Polonistów. Związany był z licznymi stowarzyszeniami twórczymi, naukowymi i społecznymi; należał do Klubu Krzywego Koła, które przestało istnieć w wyniku decyzji władz w r. 1962, a od 1967 r. również do Związku Literatów Polskich (do jego likwidacji w 1983 r.), gdzie m.in. przewodniczył Klubowi Krytyki Literackiej, wchodził w skład Głównego Sądu Koleżeńkiego i Zarządu Oddziału Warszawskiego, działał tam także konspiracyjnie po oficjalnym rozwiązaniu organizacji w stanie wojennym. Należał też do Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza (dwukrotnie pełnił tam funkcję wiceprezesa w latach 1979–1985 i 1995–2001). W roku 1989 był członkiem-założycielem Stowarzyszenia Pisarzy Polskich. Jako członek Polskiego PEN-Clubu został w r. 1999 jego prezesem (sprawował tę godność do 2001 r.). Od roku 1976 współpracował z KOR-em i KSS „KOR”. W latach 1980–1993 działał w NSZZ „Solidarność”, pozostając w jej strukturach podziemnych w okresie stanu wojennego.

Od roku 1972 był wolnomularzem, członkiem „Łoży-Matki Kopernik”, funkcjonującej (w okresie PRL-u konspiracyjnie) „na Wschodzie Warszawy”. Przechodził kolejne etapy wtajemniczenia aż do najwyższego, 33 stopnia, uzyskanego w Waszyngtonie w 1993 roku. Po powołaniu w 1991 r. Wielkiej Łoży Narodowej Polski wchodził w skład jej kierownictwa („Wielkiego Warsztatu”), sprawując w nim coraz wyższe godności aż do r. 2000, kiedy został Wielkim Mistrzem. Należał również do redakcji czasopisma „Ars Regia”, poświęconego myśli i historii wolnomularstwa.

Bibliografia prac Janusza Maciejewskiego zajmuje co najmniej kilkanaście stron druku¹. Nie tylko imponuje objętością, ale też świadczy o rozległości za-

¹ Ponieważ w ostatnim czasie J. Maciejewski miał zamiar wydać tom zawierający jego rozproszone prace naukowe, krytycznoliterackie i publicystyczne, w ramach porządkowania swojego dorobku naukowego zestawili ich bibliografię w 2010 roku. Dlatego postanowiliśmy przedrukować spis opublikowanych dotąd tekstów Profesora jako jego ostatnie ukończone przedsięwzięcie.

interesowań jej autora. Wyraźnie rysują się w niej główne kierunki badań Profesora, skupiające się wokół problematyki przełomów kulturowych i literackich: między sarmatyzmem a oświeceniem (poświęcił jej m.in. antologię *Literatura barska* (Wrocław 1976) oraz książkę *Dylematy wolności. Zmierzch sarmatyzmu i początki oświecenia w Polsce* (Warszawa 1994)) czy między romantyzmem a pozytywizmem (o tym traktuje wydana w 1971 r. książka *Przedburzowcy*, która stała się już pozycją klasyczną wśród lektur akademickich, oraz zarys monograficzny *Cyprian Norwid* (Warszawa 1992)).

Janusz Maciejewski

Profesora interesowały również szeroko rozumiane zagadnienia socjologiczno-literackie, przede wszystkim te dotyczące literatury okolicznościowej i użytkowej, „folkloru” środowiskowego, funkcjonowania instytucji i mechanizmów życia literackiego, zjawiska emigracji w aspekcie kulturowym, a wreszcie kategorii pokolenia w nauce o literaturze. Najważniejsze wnioski związane z tymi tematami zawarł Maciejewski w książce *Obszary i konteksty literatury* (Warszawa 1998).

Jego droga naukowa wiodła także przez obszary edytorstwa (w tym zakresie jego praca polegała na poszukiwaniu, odczytywaniu i emendowaniu głównie niepublikowanych rękopiśmiennych utworów wierszowanych z lat 1767–1772, na które przypada okres konfederacji barskiej). Wyszedł ze szkoły Zdzisława Skwarczyńskiego, w swojej działalności naukowej powoływał się również na badania Jana Nowaka-Dłuzewskiego – co wielokrotnie podkreślał. Wspólnie ze Stanisławem Grochowiakiem przygotował 2-tomową antologię *Poezja polska* (Warszawa 1973), ale jego *opus magnum* stała się krytyczna edycja *Literatury konfederacji barskiej* (tomy 1–4: *Dramaty, Dialogi, Wiersze, Varia*, ukazywały się w latach 2005–2009). Była ona owocem badań nad okolicznościową literaturą polityczną XVIII wieku, którym poświęcił ponad 50 lat swego życia.

W tym ostatnim przedsięwzięciu uczestniczyli uczniowie Janusza Maciejew-

skiego, którzy debiutowali jako literaturoznawcy pod jego kierownictwem naukowym. Ów kontakt z początkującymi kolegami Profesor niezwykle sobie cenił, będąc urodzonym pedagogiem. Przez 57 lat pełnienia funkcji wykładowcy akademickiego wypromował ponad 100 magistrów i kilku doktorów. O jego skromności i niezwyklej życzliwości dla młodych pokoleń świadczy to, że chociaż odebrał wiele istotnych dowodów uznania ze strony rozmaitych współpracujących z nim środowisk, najbardziej dumny był z nagrody, którą w styczniu 2011 otrzymał od studentów Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej w Warszawie.

Po wielu latach walki z ciężką chorobą zmarł w Warszawie 9 lutego 2011.

Tak, jak zainteresowania Janusza Maciejewskiego nie dały się zamknąć w obrębie jednej epoki, podobnie jego osoba łączyła nie tylko środowiska, ale także generacje.

My, uczniowie i spadkobiercy Profesora, zawsze będziemy go pamiętać jako wybitnego badacza, ale przede wszystkim – jako człowieka pełnego życzliwości, pogody ducha i pasji, które potrafił przekazać następnym pokoleniom studentów. Będziemy wspominać jego pozytywną energię i zapał życiowy, pragnienie podejmowania nowych wyzwań oraz ogromną odwagę w codziennych zmaganiach z wieloletnią chorobą. Jak stwierdził w jednym z wywiadów², bliskie było mu zdanie egzystencjalistów, że świat jest absurdem, wyzwolić się zaś z owego absurdu można jedynie tworząc wartości. Mówił: „w ten sposób władny jestem porządkować świat”.

Agnieszka Bąbel, Agata Grabowska-Kuniczuk

(Instytut Badań Literackich PAN – Institute of Literary Research of the Polish Academy of Sciences, Warsaw)

Abstract

JANUSZ MACIEJEWSKI: OBITUARY

The text is a remembrance of Janusz Maciejewski's life and research. Janusz Maciejewski was history and sociology of literature researcher, editor, university teacher, and literary critic; he belonged to diverse artistic, scholarly, and social associations, as well as was a member of editorial staff in a many of periodicals. He successfully joined various communities in which he shall be remembered for his sympathy, bravery, and cheerful mood.

Bibliografia prac Profesora Janusza Maciejewskiego*

Książki

Pozycje zwarte

Przedburzowcy. Z problematyki przełomu między romantyzmem a pozytywizmem. Kraków 1971.

Cyprian Norwid [zarys monograficzny]. Warszawa 1992.

Dylematy wolności. Zmierzch sarmatyzmu i początki oświecenia w Polsce. Warszawa 1994.

Obszary i konteksty literatury. Warszawa 1998.

² M. Grochowska, *Lewa strona gobelinu*. „Gazeta Świąteczna”. Dodatek do „Gazety Wyborczej” 2005, nr z 23–24 VII, s. 12–14.

* Publikacje podawane są w ramach poszczególnych działów w kolejności chronologicznej.

Opracowania redakcyjne tomów zbiorowych

- Czytamy wiersze* [zbiorowy tom analiz krytycznych]. Wybór, wstęp, opracowanie, współautorstwo. Warszawa 1970; wyd. 2, uzup. i popr.: 1973; wyd. 3, alfabetem Braille'a: 1980.
- Lektury i problemy* [tom popularno-naukowych szkiców historyczno- i teoretycznoliterackich]. Wstęp, wybór, opracowanie i współautorstwo. Warszawa 1976.
- Przełom antypozytywistyczny w polskiej świadomości kulturowej końca XIX wieku* [tom studiów]. Opracowanie redakcyjne (wspólnie z T. B u j n i c k i m), posłowie. Wrocław 1986.
- Rozwój wiedzy o literaturze polskiej po 1918 roku* [zbiorowy tom studiów]. Wstęp, opracowanie redakcyjne. Warszawa 1986.
- Z domu niewoli. Sytuacja polityczna a kultura literacka w drugiej połowie XIX wieku* [tom studiów]. Wstęp, opracowanie redakcyjne. Wrocław 1988.
- Literatura południa wieku. Twórczość lat sześćdziesiątych XIX stulecia wobec romantyzmu i pozytywizmu*. Opracowanie redakcyjne, wstęp, współautorstwo. Warszawa 1992.
- Kazimierz Pułaski w polskiej i amerykańskiej świadomości. Materiały z polsko-amerykańskiej konferencji naukowej w Warce-Winiarach, 8–10 października 1997 r.* Opracowanie redakcyjne (wspólnie z E. B e m - W i ś n i e w s k ą i J. W ó j c i c k i m), współautorstwo, posłowie. Warszawa 1998 (w językach polskim i angielskim).
- Przemiany formuły polskości w drugiej połowie XIX wieku*. Opracowanie redakcyjne, wstęp, współautorstwo. Warszawa 1999.
- Pozytywizm. Języki epoki. Praca zbiorowa*. Opracowanie redakcyjne (wspólnie z G. B o r k o w s k ą), współautorstwo. Warszawa 2001.
- Teatr wymowy. Formy i przemiany retoryki użytkowej*. Opracowanie redakcyjne (wspólnie z J. S z t a c h e l s k ą i E. D ą b r o w i c z), posłowie. Białystok 2004.

Antologie, edycje książkowe

- Poezja polska. Antologia* (współautor: S. G r o c h o w i a k). Wybór, układ, wstęp i nota edytorska. T. 1–2. Warszawa 1973.
- Literatura barska. Antologia*. Wybór, wstęp, opracowanie filologiczne tekstów i komentarz. Wrocław 1976. BN I 108.
- Mój wiersz*. Redakcja (wspólnie z M. O r s k i m), wstęp. Wrocław 2006.
- Żywiół słowa. Literatura i jej formy mówione*. Opracowanie redakcyjne, wstęp, współautorstwo. Warszawa 2007.
- Literatura konfederacji barskiej*. Pełna krytyczna edycja, redakcja, opracowanie filologiczne tekstów (z zespołem: A. B ą b e l, A. G r a b o w s k a - K u n i c z u k, J. W ó j c i c k i), przedmowa. T. 1: *Dramaty*, t. 2: *Dialogi*. Warszawa 2005; t. 3: *Wiersze*. Warszawa 2008; t. 4: *Silva rerum*. Warszawa 2009.

Wstępy, posłowania, drobniejsze opracowania edytorskie i redakcyjne

- J. U. N i e m c e w i c z, *Powrót posła. Komedia w 3 aktach*. Wstęp i opracowanie. Wrocław 1952 (i wyd. nast.).
- A. D y g a s i ń s k i, *Dziela wybrane. W pięciu tomach*. T. 5: *Nowele*. Wstęp. Warszawa 1954.
- A. F r e d r o, *Zemsta*. Wstęp i komentarz. Wrocław 1956.
- B. P r u s, *Wybór publicystyki*. Warszawa 1957 (zdjęty z druku decyzją cenzury).
- „Zdania o biskupach” z 1767 roku. W zb.: *Kultura i literatura dawnej Polski. Studia. Prace ofiarowane profesorowi Juliuszowi Nowakowi-Dłużewskiemu na siedemdziesiątą piątą rocznicę urodzin*. Wstęp, opracowanie filologiczne tekstu, komentarz. Warszawa 1967.
- „Tragedyja druga”. *Nieznany utwór literacki z czasów konfederacji barskiej*. „Archiwum Literackie”. T. 15: *Miscellanea z doby oświecenia*. Wstęp, opracowanie filologiczne tekstu, komentarz. Wrocław 1973.
- A. F r e d r o, *Zemsta*. Posłowie, komentarz. Łódź 1975.
- J. U. N i e m c e w i c z, *Powrót posła*. Posłowie, komentarz. Łódź 1975.
- M. B r a u n, *Wybór poezji*. Wybór, wstęp, nota edytorska. Warszawa 1979.
- S. G r o c h o w i a k, *Poezje*. Wybór, wstęp. Warszawa 1980; wyd. 2: 1988.
- W. L. T e r l e c k i, *Dwie głowy ptaka*. Posłowie. Warszawa 1988.

Postępek niegodziwy wojska rosyjskiego w Bieczu [...] Postępek szkaradny przez wojsko moskiewskie w [...] Bieczu 5-go kwietnia 1770 wykonany. Opracowanie (wspólnie z M. Rudkowską). „Napis” seria 3 (1997).

Rozprawy i artykuły w czasopismach i tomach zbiorowych

- Poprzednicy romantycznego przełomu. Materiały do nauczania historii literatury polskiej* (współautor: Z. Żabicki). Warszawa 1951.
- Tomasz Kajetan Węgierski. „Prace Polonistyczne” seria 9 (1951).
- Z zagadnień literatury stanisławowskiej.* „Prace Polonistyczne” seria 10 (1952).
- Publicystyka felietonowa Bolesława Prusa.* „Kwartalnik Prasoznawczy” 1957, nr 4.
- Henryk VI na łowach.* Program Teatru Narodowego w Warszawie 1958 (W. Bogusławski, *Henryk VI na łowach*).
- Krakowskie młode środowisko artystyczne w przededniu powstania styczniowego.* „Przegląd Humanistyczny” 1961, nr 3.
- Z problematyki badań nad okolicznościową poezją polityczną lat 1763–1788 (rekonesans).* „Przegląd Humanistyczny” 1962, nr 3.
- Ruch literacki „młodych” z lat 1860–1862.* „Przegląd Humanistyczny” 1966, nr 2/3.
- Kategoria pokolenia w badaniach literackich.* W zb.: *Dramat i teatr. Piąta konferencja teoretyczno-literacka w Świętej Katarzynie.* Wrocław 1967. Przedruk w aneksie do książki *Przedburzowcy* oraz w: *Obszary i konteksty literatury.*
- „*Pracownia Filippiego*” i obóz „młodych”. „Pamiętnik Literacki” 1967, z. 2.
- Inny Bałucki.* Program Teatru Narodowego w Warszawie (M. Bałucki, *Ciężkie czasy*, luty 1968).
- Wokół „Szkoły kobiet” Wojciecha Bogusławskiego.* Program Teatru Narodowego w Łodzi (sezon 1968–69, IV premiera, kwiecień 1969).
- Michał Bałucki.* W zb.: *Literatura polska w okresie realizmu i naturalizmu.* Red. J. Kulczycka-Saloni, H. Markiewicz, Z. Żabicki. T. 3: Warszawa 1969. „Obraz Literatury Polskiej XIX i XX Wieku”. Seria 4.
- Folklor środowiskowy. Sposób jego istnienia, cechy wyodrębniające.* (Na przykładzie „folkloru szlacheckiego” XVII i XVIII wieku). W zb.: *Problemy socjologii literatury.* Red. J. Sławiński. Wrocław 1971.
- Geneza i charakter ideologii republikantów 1767–1775.* „Archiwum Historii Filozofii i Myśli Społecznej” t. 17 (1971).
- Jarosław Marek Rymkiewicz. W zb.: *Debiuty poetyckie 1944–60. Wiersze, autointerpretacje, opinie krytyczne.* Wybór i opracowanie. J. Kajtoch, J. Skórnicki. Warszawa 1972.
- Literatura barska.* W zb.: *Przemiany tradycji barskiej. Studia. Materiały sesji naukowej zorganizowanej przez Instytut Badań Literackich PAN w dniach 18–19 marca 1970 r. w Warszawie.* Przygot. Z. Stefanowska [i in.]. Kraków 1972.
- Edward Lubowski [biogram]. Hasło w: *Polski słownik biograficzny.* T. 18 (1973), z. 1 (76). Wrocław 1973.
- Sarmatyzm jako formacja kulturowa.* „Teksty” 1974, nr 4.
- Idea narodu w myśli republikantów z lat 1767–75.* „Człowiek i Światopogląd” 1975, nr 1; szersza wersja w zb.: *Idee i koncepcje narodu w polskiej myśli politycznej czasów porozbiorowych.* „Prace XI Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich. Toruń, wrzesień 1974” t. 7 (1977).
- Obszary trzeciej literatury.* „Teksty” 1975, nr 4.
- Krytyk wobec mechanizmu nacisków.* „Teksty” 1976, nr 4 (zdjęte wraz z całym numerem decyzją cenzury, ukazało się pt. *Krytyk i mechanizmy nacisków* w „Nurcie” 1981, nr 1).
- Oświecenie.* Hasło w: *Słownik literatury polskiego oświecenia.* Red. T. Kostkiewiczowa. Wrocław 1977.
- Oświecenie polskie. Początek formacji, jej stratyfikacja i przebieg procesu historycznoliterackiego.* *Problemy literatury polskiej okresu oświecenia.* Red. Z. Goliński. Seria 2. Wrocław 1977.
- Sarmatyzm.* Hasło w: *Słownik literatury polskiego oświecenia.*
- Stanisław Grochowiak (1934–76). „Polonistyka” 1977, nr 166.
- Ważne jest wykształcenie u ucznia umiejętności krytycznego myślenia* [ocenzurowane fragmenty wystąpienia w dyskusji na temat modelu edukacji polonistycznej w szkole]. „Polonistyka” 1980, nr 4.

- Publiczność literacka a instytucje i mechanizmy życia kulturowego.* „Kultura i Społeczeństwo” 1981, z. 3/4; przedruk w zb.: *Publiczność literacka*. Red. S. Żółkiewski, M. Hopfinger. Wrocław 1982.
- Kategoria pracy w kontekście aksjologii Norwida.* W zb.: *C. K. Norwid w setną rocznicę śmierci. Materiały z sesji naukowej zorganizowanej w dniach 18 i 19 maja 1983 r.* Red. nauk. J. P o ś p i e c h. Opole 1984.
- Norwid a pozytywizm.* „Pamiętnik Literacki” 1984, z. 3.
- Uniwersalność i swoistość polskiego oświecenia.* Fragmenty: „Rocznik Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza” R. 19 (1985 (za rok 1984)). Całość w zb.: *Uniwersalizm i swoistość kultury polskiej*. Red. J. Kłoczowski. Lublin 1989–1990.
- Legenda konfederacji barskiej w literaturze polskiej XIX wieku.* „Prace Polonistyczne” seria 43 (1986).
- Pojęcie formy u Norwida.* Jw., seria 44 (1988).
- Powstanie styczniowe a przełom kultury połowy wieku.* „Więź” 1988, nr 11/12. Przedruk w zb.: *Literatura południa wieku.*
- Z okazji ćwierćwiecza (rozważania wspomnieniowe).* „Res Publica” 1988, nr 8.
- Emigracje – bilans zysków i strat.* „Almanach Humanistyczny” 1989, nr 10; „Odra” 1992, nr 2/3.
- Rasa czy principium.* „Odra” 1989, nr 1. Przedruk w zb.: *Przemiany formuły polskości w drugiej połowie XIX w.*
- Konfederacja barska w literaturze XIX wieku.* Hasło w: *Słownik literatury polskiej XIX wieku*. Red. J. Bachórz, A. Kowalczykowa. Wrocław 1991.
- Sejm Czteroletni i upadek Rzeczypospolitej w świadomości i literaturze polskiego pozytywizmu.* W zb.: *Sejm Czteroletni i jego tradycje*. Red. J. Kowecki. Warszawa 1991.
- Obcość jako szansa. Kilka refleksji o jednym z przypadków kondycji emigranta.* „Przegląd Współczesny” 1992, nr 1; „Studia Towarzystwa Chrystusowego dla Polonii Zagranicznej” seria 4 (1992).
- Współczesność.* Hasło w: *Słownik literatury polskiej XX wieku*. Red. A. Brodzka, M. Puchalska, M. Semczuk, A. Sobolewska, E. Szary-Matywiecka. Wrocław 1992.
- Geografia kulturalna Polski drugiej połowy XIX w. (1864–1914).* W zb.: *Rozwój prowincji naszej. Życie społeczno-kulturalne ośrodków lokalnych ziem polskich w dobie powojennej (1864–1914)*. Red. M. Adamczyk, A. Notkowskiego. Kielce–Warszawa 1993.
- Ludwik Hass.* „Ars Regia” 1993, nr 2.
- Oświecenie polskie. Narodziny oświecenia polskiego. Specyfika i podziały wewnętrzne oświecenia polskiego.* W zb.: *Materiały do studiów nad epoką oświecenia. Rozprawy historycznoliterackie.* Wybór i oprac. I. K a d u l s k a. Gdańsk 1993.
- Systematyka prozy polskiej ostatnich lat dwunastu.* W zb.: *Współczesna literatura polska lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych. Opinie, poglądy, prognozy literaturoznawców polskich i niemieckich w referatach i dyskusji lipskiej konferencji 4–6 czerwca 1993 r.* Lipsk 1993. W języku niemieckim w zb.: *Zeitgenössische polnische Literatur der achtziger und neunziger Jahre.* Leipzig 1993.
- Dylematy wolności.* W zb.: *Wiary i słowa*. Red. A. Poprawa i A. Zawada. Wrocław 1994.
- Literatura okolicznościowa i użytkowa (zamiast wstępu).* „Napis” seria 1 (1994).
- Sarmatyzm jako formacja kulturowa (główne cechy wyodrębniające).* W zb.: *Średniowiecze – renesans – barok. Materiały do ćwiczeń. Opracowania.* Wybór J. Ś l a s k i. Warszawa 1994.
- Stratyfikacja oświecenia; Antynomie.* W zb.: *Oświecenie. Materiały do ćwiczeń. Opracowania.* Wybór I. Ł o s s o w s k a, E. W i c h r o w s k a. Warszawa 1994.
- Głos w dyskusji.* W zb.: *Literatura i demokracja. Bezpieczne i niebezpieczne związki*. Red. M. Gumkowski. Warszawa 1995.
- Głos w dyskusji panelowej.* W zb.: *Tradycje antyczne w kulturze europejskiej. Perspektywa polska.* Oprac., red. A. R a b i Ń s k a. Warszawa 1995, s. 111.
- Głos w dyskusji.* W zb.: *Literatura i władza*. Red. B. Wojnowska. Warszawa 1996.
- Kształtowanie się syntezy dziejów literatury polskiej w powojennych dziesięcioleciach.* W zb.: *Wiedza o literaturze i edukacja. Księga referatów Zjazdu Polonistów, Warszawa 1995*. Red. T. Michałowska, Z. Goliński, Z. Jarosiński. Warszawa 1996.
- Stanisław Grochowiak i polska tradycja poetycka.* W zb.: „*W ciemną mą ojczyznę*”. Stanisław Grochowiak znany i niezany. Red. S. Sterna-Wachowiak. Poznań 1996.
- Osiemnastowieczny poprzednik reportażu.* „Napis” seria 3 (1997).
- Pogranicze? Specyfika związków polsko-ukraińsko-białoruskich w sarmackiej formacji kulturowej.* W zb.: *Pogranicze kultur*. Red. Cz. Klak. Rzeszów 1997. W języku ukraińskim: *Pogranyczczia:*

- specyfika polsko-ukraińsko-białoruskich wzajemnych u sarmatській kulturnij formaciji (По-граниччя: специфіка польсько-українсько-білоруських взаємин у сарматській культурній формації). W zb.: *Ukraińsko-polski literaturni konteksty doby baroko* (Українсько-польськi літературні контексти доби бароко). Red. R. Radiszewskij. Kyjiv 2004.
- Początki legendy. Kazimierz Pułaski w okolicznościowej literaturze konfederacji barskiej* (Casimir Pułaski in Popular Literature from the Period of the Confederacy of Bar). W zb.: *Kazimierz Pułaski w polskiej i amerykańskiej świadomości*.
- Zasady edycji XVIII-wiecznej literatury okolicznościowej*. „Napis” seria 3 (1997).
- Literatura narodowa a język. Problemy literatur wielojęzycznych*. W zb.: *Badania porównawcze. Dyskusja o metodzie*. Radziejowice, 6–8 lutego 1997 r. Red. A. Nowicka-Jeżowa. Izabelin 1998.
- Spotkanie w Tyńcu (15–17 marca 1985)*. W zb.: *Pośród spraw publicznych i teatralnych. Marcie Fik – przyjaciele, koledzy, uczniowie*. Red. M. Napiontkowa, J. Krakowska-Narozniak. Warszawa 1998.
- Stereotyp Rosji i Rosjanina w polskiej literaturze i świadomości społecznej*. „Więź” 1998, nr 2.
- Race or Principle. Transformations of the Formula of Polishness in the Second Half of the 19th Century*. „Dialogue and Universalism” 1999, nr 5/6.
- The Borderland? The Specificity of Polish-Ukrainian-Byelorussian Relations with in the Realm and Sarmation Culture*. „Dialogue and Universalism” 2000, nr 1/2.
- List jako forma literacka*. W zb.: *Sztuka pisania. O liście polskim w wieku XIX*. Red. J. Sztachelska, E. Dąbrowicz. Białystok 2000.
- Sterieotyp Rossii i russkich w polskoj literaturie i obszczestwiennom soznanii* (Стереотип России и русских в польской литературе и общественном сознании). W zb.: *Poliaki i russkije w glazach drug druga* (Поляки и русские в глазах друга). Moskwa 2000.
- Czy współczesna literatura polska na obczyźnie jest jeszcze emigracyjna?* W zb.: *Powroty w zapomnienie. Dekada literatury emigracyjnej 1989–1999*. Red. B. Klimaszewski, W. Ligęza. Kraków 2001.
- Miejsce pozytywizmu w XIX-wiecznej formacji kulturowej*. W zb.: *Pozytywizm. Języki epoki. W związku z „Odwrotną stroną medalu”*. W zb.: *Maski współczesności. O literaturze i kulturze XX wieku*. Red. L. Burska, M. Zaleski. Warszawa 2001.
- Wrag wraždy* (Враг вражды) (o J. J. Lipskim). „Nowaja Polska” („Новая Польша”) 2001, nr 2.
- Odpowiedź na „ankietę jubileuszową” „Pamiętnika Literackiego”*. „Pamiętnik Literacki” 2002, nr 1.
- Literatura w perspektywie długiego trwania*. W zb.: *Sporne i bezsporne problemy współczesnej wiedzy o literaturze*. Red. W. Bolecki, R. Nycz. Warszawa 2002.
- Specyfika rękopiśmiennego obiegu literatury w XVI–XVIII wieku*. „Napis” seria 8 (2002).
- Wczesna twórczość J. U. Niemcewicza*. W zb.: *Julian Ursyn Niemcewicz. Pisarz, historyk, świadek epoki*. Red. J. Wójcicki. Warszawa 2002.
- Początki i rozwój badań okółotekstowych w Polsce*. W zb.: *Polonistyka w przebudowie. Literaturoznawstwo – wiedza o języku – wiedza o kulturze – edukacja. Zjazd Polonistów, Kraków 22–25 września 2004*. Red. M. Czermińska [i in.]. Kraków 2005. T. 1.
- Wprowadzenie*. W zb.: *Historia literatury polskiej*. T. 4: *Oświecenie*. Red. A. Skoczek. Bochnia–Kraków–Warszawa 2006.

Recenzje i sprawozdania naukowe

- J. L a m, *Wybór kronik*. Oprac. S. Frybes. „Pamiętnik Literacki” 1955, z. 2.
- Dyskusja o publicystyce wśród dziennikarzy radzieckich*. „Kwartalnik Prasoznawczy” 1957, z. 3.
- „Pisma wybrane” Michala Bałuckiego*. „Polonistyka” 1957, nr 3.
- Żurnalist. Uczebnaja gazeta Fakulteta Żurnalistiki MGU* (Журналист. Учебная газета Факультета Журналистики МГУ). „Kwartalnik Prasoznawczy” 1957, z. 3.
- M. B a ł u c k i, *Pisma wybrane*. Kraków 1956. T. 1–12. „Pamiętnik Literacki” 1958, z. 1.
- Sowietskaja Pieczat' 1957 i 1958 g.* (Советская Печать 1957 и 1958 г.). „Kwartalnik Prasoznawczy” 1958, z. 3.
- Poezja polskiego Dwudziestolecia międzywojennego* (R. Matuszewski i S. Pollak, *Poezja polska 1914–1939*). „Przegląd Humanistyczny” 1963, nr 5.
- Literatura ludowa* („Literatura Ludowa. Dwumiesięcznik naukowo-literacki” nr 1 i 2 z 1972 r.). „Teksty” 1972, nr 4.
- R. K a l e t a, *Oświeceni i sentymentalni*. „Pamiętnik Literacki” 1974, z. 1.

- B. Wołska, *Poezja polityczna czasów pierwszego rozbioru i sejmu delegacyjnego. 1772–1775*. „Pamiętnik Literacki” 1984, z. 4.
Sens (Francja), 2 lipca 1983 [sprawozdanie z kolokwium norwidowskiego]. „Studia Norwidiana” 1985–1986.

Recenzje, szkice i inne wypowiedzi krytycznoliterackie
i publicystyczne

„Wiś. Tygodnik społeczno-literacki”

- Prawdziwy obraz okupacji* (W. Machajek, *Chłopcy z lasu*). 1951, nr 9.
Reportaże o spółdzielniach produkcyjnych. (Artykuł dyskusyjny). 1952, nr 20.
O współczesną polską literaturę dla młodych. 1952, nr 30.
 „Człowiek zawsze idący na czele” (A. Fadijew, *Kłęska*). 1952, nr 47.
Notatnik z pola walki (L. Kruczkowski, *Spotkania i konfrontacje*; J. Iwaszkiewicz, *Sprawa pokoju*). 1952, nr 51/52.

„Nowa Kultura”

- „*Młody wiatr*” Michala Rusinka. 1951, nr 26.
Generalowie i państwo (J. Kaden-Bandrowski, *General Barcz*). 1958, nr 50.
Epika i moralistyka (T. Hołuj, *Koniec naszego świata*). 1959, nr 11.
Okruchy przeszłości (W. Żukrowski, *Okruchy weselnego tortu*). 1959, nr 14.
Od eksperymentu do psychologii (M. Promiński, *Atrament i krew*). Jw.
W konflikcie z Historią (L. M. Bartelski, *Pejzaż dwukrotny*). 1959, nr 15.
Niemcewicz „od przodu” (J. U. Niemcewicz, *Pamiętniki czasów moich i Podróże po Ameryce 1797–1807*). 1959, nr 42.
U źródeł humoru (Dawna facecja polska XVI–XVII w.). 1960, nr 32.
Teatr do odkrycia (Dramaty staropolskie). 1960, nr 38.
Nietutejsi i autochtoni (B. Wiernik, *Nietutejszy*). 1960, nr 41.
Lata poszukiwań (W. Woroszyński, *Wanderjahre*). 1960, nr 43.
Szaniawski – prozaik (Łgarze pod złotą kotwicą). 1961, nr 7.
Sto lat (o powstaniu styczniowym). 1963, nr 4.
Sprawy polonistyki. 1963, nr 8.

„Nowiny Literackie i Wydawnicze”

- Kilka uwag o felietonie* (W. Kopalinski, *Balagan na Marsie*). 1957, nr 9.

„Walka Młodych”

- „*Ogrodnicy*” Mieczysława Piotrowskiego. 1957, nr 9.
Katastrofizm optymistyczny (B. Jasiński, *Pałę Paryż*). 1957, nr 11.
O potrzebie informacji i encyklopediach. 1957, nr 15.
 „*Poletko Pana Boga*” Caldwella. 1957, nr 18.

„Twórczość”

- Kiedy nastąpił przełom?* 1958, nr 10.
Nowa powieść Jackiewicza (A. Jackiewicz, *Śmierć donżuana*). 1959, nr 8.
Nowela polska XIX wieku (D. Magnuszewski, *Zemsta panny Urszuli*; L. Sztyrmer, *Pantofel*; J. Narzyski, *Trzy miesiące*). 1960, nr 5.
Autoreportaż z wycieczki po temat (M. Promiński, *Portret królowej Hatszepsut*). 1960, nr 9.
 „*L'Éducation sentimentale*” Mariusza Lüüdidera (M. Promiński, *Król nie żyje, niech żyje król*). 1960, nr 10.
Katastrofizm na weselo (A. Wat, *Bezrobotny Lucyfer*). 1961, nr 9.
Powstanie styczniowe z perspektywy stu lat (P. Jasińska, *Dwie drogi*). 1962, nr 7.
Polscy „poeci metafizyczni” („*Poeci polskiego baroku*”). 1966, nr 2.
Poezja a współczesność. 1969, nr 7.
Pejzaż trzykrotny Czachorowskiego (S. Swen Czachorowski, *Pejzaż Gnojnej Góry*). 1970, nr 6.

Literatura i życie (R. Kaleta, *Oświeceni i sentymentalni*; T. Ostrowski, *Poufne wieści z oświeczonej Warszawy*. Oprac. R. Kaleta). 1973, nr 7.

„Współczesność”

Dlaczego w poezjach wielkiego poety Juliusza Słowackiego mieszka nieśmiertelne piękno, które zachwyty wzbudza. 1959, nr 16.

Tradycja i współczesność (na marginesie „Poetów renesansu”). 1959, nr 21.

Kraksa? (F. Dürrenmatt, *Kraksa*). 1959, nr 22.

Hamlet na łajbie, czyli cierpienie wynalazcy (E. Kabac, *Za dużo słońca*). 1959, nr 24.

Natus est Ferdynand (A. Sandauer, *Bez taryfy ulgowej*). 1960, nr 3.

Liryka Grochowiaka (S. Grochowiak, *Rozbieranie do snu*). 1960, nr 6.

Jerzemu Kwiatkowskiemu odpowiedź przydługa. 1960, nr 9.

Oświecenie, Teatr Powszechny i „cyrk z fajerwerkiem” (F. Zabłocki, *Król w kraju rozkoszy*. Reż. W. Łaskowska). 1960, nr 15.

Poeta i krytyk (J. Harasymowicz, *Mit o św. Jerzym*). 1960, nr 18.

Jak realizowałem zalecenia Jerzego Kwiatkowskiego i co z tego wynikało. 1960, nr 21.

Rozmowa o poezji [dyskusja z J. Przybosiem, A. Sandauerem, M. Głowińskim]. 1960, nr 22.

Blaski i cienie paseizmu (J. M. Rymkiewicz, *Człowiek z głową jastrzębia*). 1960, nr 24.

Po „Zdjęciu z koła” (J. S. Sito, *Zdjęcie z koła*). 1961, nr 4.

Prolegomena. (Dyskusja o poezji 1). 1961, nr 13.

W sprawie „estetyki form kalekich”. (Dyskusja o poezji 2). 1961, nr 14.

Pokolenie, które nadchodzi. (Dyskusja o poezji 3). 1961, nr 20.

Anatomia mitu (J. Błoński, *Zmiana warty*). 1962, nr 3.

Baśń (T. Nowak, *Przebudzenia*). 1962, nr 23.

Wspólnota i przedziaty [dyskusja z J. Przybosiem, A. Lamem i przedstawicielami Orientacji „Hybrydy”]. 1962, nr 24.

Setny styczeń. Dyskusja o powstaniu 1863 r. (wspólnie z S. Kieniewiczem, I. Koberdową, W. Terleckim i in.). 1963, nr 2.

Próba opisu (o „turpizmie”). 1963, nr 4.

Spotkanie w „Samotni”. 1963, nr 8.

I on chwali baśń. 1963, nr 12.

Świętokrzyskie sympozjum poetyckie. 1965, nr 2.

Powroty (M. Choromański, *Warianty*). 1965, nr 9.

Koniec mitu arkadyjskiego. 1965, nr 25/26.

Przedmiot i pojęcie w poezji. 1966, nr 9.

IV Toruński Maj Poetycki. 1966, nr 12.

„Powołał mnie Pan na bunt” (S. Grochowiak, *Wiersze wybrane*). 1966, nr 13.

Kim jesteśmy? 1967, nr 1.

Mały realizm czy mały kracjonizm? 1969, nr 13.

Zbigniew Żabicki (1930–1970). Wspomnienie o przyjacielu. 1971, nr 3.

„Przegląd Kulturalny”

Dialektyka buntu i zgody (R. Śliwoniak, *Rdzewienie rąk*). 1962, nr 33.

„Karogs” (Ryga)

Poezja Polski Ludowej. 1963, nr 4 (w języku łotewskim; tłum. J. Osmans).

„Tygodnik Kulturalny”

Stanisław Grochowiak (cykl Słownik polskich pisarzy współczesnych). 1963, nr 17.

Czytamy wiersze (wstęp do cyklu). 1967, nr 20.

S. Grochowiak, *Rozbieranie do snu* (cykl *Czytamy wiersze*). 1967, nr 25.

Z. Herbert, *U wrót doliny* (cykl *Czytamy wiersze*). 1967, nr 38.

T. Różewicz, *Odwiedziny* (cykl *Czytamy wiersze*). 1967, nr 49.

Śnieg pożegnania (o Tadeuszu Nowaku). 1969, nr 22.

- Moje książki 1968 roku*. Jw.
Czym jest poezja nowoczesna? 1969, nr 24.
Lektury i problemy [dyskusja na temat licealnych programów polonistyki]. 1969, nr 47.
Lektury i problemy [dyskusja na temat tak zatytułowanego cyklu artykułów w „Tygodniku Kulturalnym”]. 1970, nr 36.
Literatura i szkoła. 1971, nr 25.
Dramat staropolski a współczesna inscenizacja (cykl *Lektury i problemy*). 1972, nr 5.
Sarmatyzm (cykl *Lektury i problemy*). 1972, nr 10.
Poeta dnia dzisiejszego (o Z. Herbercie; cykl *Lektury i problemy*). 1972, nr 20.
Między codziennością a eschatologią. 1975, nr 42.
 „Lubię rozmyślać o poezji” [korespondencja]. Jw.
Style, pojęcia, nurty (wstęp do cyklu pod tym tytułem). 1977, nr 1.
Opinia literacka a instytucje i mechanizmy życia kulturowego (cykl *Style, pojęcia, nurty*). 1979, nr 17 (zdjęte z numeru decyzją cenzury).

Wydawnictwa Orientacji „Hybrydy”

Kilka refleksji. „Post Scriptum” 1966.

„Orientacja”

- Odpowiedź w ankiecie „Moich dziesięć książek”*. 1970 (kwiecień–maj).
Wnuczeta po latach. (Czym jest i co wniosła Orientacja „Hybrydy”?). Suplement do 12 numerów „Orientacji” 1973.
O „Wnętrzu świata”. Jw.

„Poezja”

- Kronika poetycka* (J. Górec-Rosiński, *Bluźnierstwo garncarza*; B. Chorążuk, *Dziennik inwigilacyjny*, *Dwulwice*; H. Gała, *Rozkuwanie ziemi*; J. Isajew, *Sąd pamięci*). 1966, nr 7.
Studium poezji współczesnej. 1967, nr 9.

„Odra”

- Studium historii*. 1966, nr 4.
Miłośnik ogrodów. O poezji Jarosława Marka Rymkiewicza. 1969, nr 11.
Gięda literacka. 1971, nr 4.
Zbigniew Żabicki. Jw.
Cień margrabięgo. O powieściach historycznych Władysława Terleckiego. 1972, nr 7/8.
Mój wiersz [wstęp do cyklu pod tym tytułem, redagowanego wspólnie z M. Sprusińskim]. 1980, nr 3.
Grochowiak w literackim czyścicu [dyskusja z udziałem P. Kuncewicza, J. Łukasiewicza, J. Maciejewskiego i W. Terleckiego]. 1986, nr 6.
O Stanisławie Swenie Czachorowskim i Mironie Białoszewskim z Hanną Czachorowską rozmawia Janusz Maciejewski. 1997, nr 10.
 „Przekorny serial” Czerniawskiego. 1999, nr 6.

„Miesięcznik Literacki”

- Nowa powieść i historia* (W. L. Terlecki, *Spisek*). 1967, nr 1.
 W. Broniewski, *Morze zjawisk*. Wstęp. 1967, nr 3.
Antyfelieton optymistyczny. 1967, nr 4 (zdjęty z numeru decyzją cenzury).
Kilka refleksji nad dziejami krytyki (na materiale „Scen miłosnych” Andrzeja Brychta). 1967, nr 5.
Studium poezji współczesnej. 1967, nr 10.
Temat z przypisami (A. J. Wierczkowski, *Chłopiec gwizdzący Mozarta*). 1967, nr 12.
Wspomnienie o Stanisławie Grochowiaku. 1977, nr 9.
Poezja pracy i lęków metafizycznych. 1979, nr 2.

„Kultura”

- Koła na piasku? Dyskusja o prozie polskiej w roku 1966* [z udziałem A. Bukowskiej, L. Flaśzyna, M. Sprusińskiego i K. Mętraką]. 1967, nr 10.

Czterdzieści dwa (o poezji S. Grochowiaka). 1980, nr 17.
Impreza została przełożona (o sytuacji współczesnej kultury polskiej). 1981, nr 28.

„Nowe Książki”

Oświęcimski dialog Czernika (S. Czernik, Trzewiczek). 1967, nr 11.

„Polityka”

Cud nad Odrą. 1969, nr 4.
Ucieczka (W. L. Terlecki, Gwiazda Piolun). 1969, nr 10.
Wyrąbane chodniki. 1969, nr 16.
W „Ziemi obiecanej”. 1969, nr 48.
Dziki gołąb (A. Dygasiński, Dziki gołąb). 1970, nr 27.
Rozum stanął, odwaga podróżowała. (Wokół eseju Artura Sandauera). 1979, nr 31.

„Nowy Wyraz”

Spór o nową sztukę. Dyskusja na IX Kłodzkiej Wiośnie Poetyckiej 1972 [głos w dyskusji]. 1973, nr 1/2.

„Literatura”

Herbert w słuchowiskach radiowych. 1973, nr 26.
Sytuacja młodej literatury. 1973, nr 42.
 „Czytane” czy „omawiane w szkole” [dyskusja]. 1973, nr 48.
Barok (Cz. Hernas, Barok). 1973, nr 51/52.
Aneks do dyskusji o sytuacji młodej literatury. 1974, nr 5.
Moralistyka i historia (o T. Hołuju; cykl Poczet pisarzy trzydziestolecia). 1974, nr 11.
Władysław Terlecki (cykl Poczet pisarzy trzydziestolecia). 1974, nr 17.
Przyszłość a poezja. 1974, nr 19.
Reporter historii (o M. Brandysie, cykl Poczet pisarzy trzydziestolecia). 1974, nr 26.
Sarmacki dom i świat (W. Łoziński, Życie polskie w dawnych wiekach). 1974, nr 33.
Pamiętnik wielkiej miłości (J. Sobieski, Listy do Marysieńki). Jw.
Osiemnastowieczna Mniszkówna (K. L. Pöllnitz, Ogień palającej miłości). Jw.
Ciąg dalszy historii szwoleżerów (M. Brandys, Koniec świata szwoleżerów. Cz. 3). Jw.
Białe i czarne kwiaty (C. K. Norwid, Białe kwiaty). Jw.
U źródeł współczesności. 1974, nr 40.
Początki nowoczesnej koncepcji narodu. Jw.
Wokół literatury. Jw.
M. Brandys, Boje pana kwatermistrza. Wstęp. 1974, nr 51/52.
Od Wależusza do Grotowskiego. 1975, nr 26.
Crimen et... remissio poene (J. Hen, Crimen). 1975, nr 42.
Reforma szkoły a nauczanie języka i literatury ojczyznej [dyskusja z udziałem M. Janion, B. Knapskiej, Z. Libery, J. Werlego, J. Maciejewskiego, R. Matuszewskiego i P. Wierzbickiego]. 1975, nr 44.
Sztuka faktu 75. 1975, nr 46.
Literatura polska w 1975 roku [dyskusja redakcyjna z udziałem S. Barańczaka, T. Burka, J. Łukasiewicza, J. Maciejewskiego, R. Matuszewskiego, M. Sprusińskiego, H. Zaworskiej]. 1976, nr 2.
 „Rozmowy radziecko-chińskie trwają” (o sytuacji współczesnej kultury polskiej). 1981, nr 13 (zdjęte z numeru decyzją cenzury).
Fenomen Norwida. 1981, nr 19/20.
Sprawny syndykat czy żywe wiązanie [opracowanie i udział w dyskusji o roli ZLP z T. Drewnowskim, A. Kijowskim, Z. Kubikowskim, K. Mętrakiem, J. Piórkowskim i M. Strusińskim]. 1981, nr 24.
 Dopisek red. w: J. Błoński, *Być z Miłozem* [o Łomżyńskiej Wiośnie Poetyckiej]. 1981, nr 33.
Spoleczne role poety. 1981, nr 35.
Wartości bronią się same [dyskusja redakcyjna o oświacie z udziałem M. Bajera, B. Chrzęstowskiej, W. Kalińskiego, B. Krydy, J. Maciejewskiego, A. Makowicz, S. Starczewskiego]. 1981, nr 41.

„Nadodrże”

O lubuskim środowisku literackim. Zdanie krytyków [wypowiedź w ankiecie]. 1976, nr 24.

„Poglądy”

Spór o poezję [udział w dyskusji redakcyjnej z B. Tokarzem i N. Honszą]. 1978, nr 1.

„Więź”

Etyka i słowiarstwo. Młoda poezja polska wobec tradycji. 1978, nr 6.

Wychście na prostą? Dyskusja o literaturze ostatnich lat [z udziałem M. Głowińskiego, K. Karaska, J. Maciejewskiego, K. Wójcickiego, H. Zaworskiej i M. Zielińskiego]. 1981, nr 7/8.

Odwilż 56. Dyskusja krytyków literackich [z udziałem K. Dybciaka, J. Łukasiewicza, J. Sławińskiego, J. Maciejewskiego, K. Pieńkosa]. 1982, nr 10.

Norwidowskie imperatywy. 1984, nr 5.

Powstanie styczniowe a przełom kulturowy połowy XIX wieku. 1988, nr 11/12.

Stereotyp Rosji i Rosjanina w polskiej literaturze i świadomości społecznej. 1998, nr 2.

W. L. Terlecki. 1999, nr 9.

„Nurt”

Krytyk i „mechanizm nacisków”. 1981, nr 1.

„Pismo”

Z okazji ćwierćwiecza (rozważania wspomnieniowe). 1981, nr 8 (numer wycofany z kolportażu po wprowadzeniu stanu wojennego).

„Teatr”

Rodowód literacki Norwida. 1983, nr 5.

Luksus partnerskich rozmów. 2000, nr 10.

„Kultura Niezależna”

Rok 1956. Cz. I. 1986, nr 24/25.

Rok 1956. Cz. II. 1987, nr 27.

„Res Publica”

Z okazji ćwierćwiecza (rozważania wspomnieniowe). 1988, nr 8.

„Kultura” (paryska)

Najboleśniejsza „biała plama” (podpisane: J. B.). 1989, nr 4.

Wypowiedź w ankiecie „Pisarze niedocenieni, pisarze przecenieni”. 1992, nr 7/8.

„Ignis ardeus”. *Książka o Julianie Krzyżanowskim*. 1994, nr 7/8.

„Tygodnik Literacki”

„Tygodnik Literacki”. 1990, nr 1.

Anatomia upadku (R. Bratny, *Czwarty w linii krzywej*). 1990, nr 13.

„Pismo Literackie »Potop«”

Od redaktora. 1991, nr 1.

Kraj, emigracja, Polska. 1991, nr 2/3.

Od redaktora. 1991, nr 7.

Szewe bez butów... 1991, nr 13.

Jan Józef Lipski. Pamięci Przyjaciela. 1991, nr 15/16.

Chrystian Skrzyposzek. 1991, nr 17/18.

Drodzy czytelnicy [artykuł odredakcyjny]. 1992, nr 1.

„Świat Literacki”

Moje spotkania z Adamem Czerniawskim. 1991, nr 2.

„Przegląd Powszechny”

Obcość jako szansa. Kilka refleksji o jednym z przypadków kondycji emigranta. 1992, nr 1.

„Przegląd Literacki”

Kolejny leksykon wybranych czy pełna bio-bibliografia literatury i kultury emigracyjnej? 1992, nr 1/2.
Ewa Dan „Scena złudzeń”. Jw.

I ja jestem anonimowym Żydem (Z Henrykiem Grynbergiem rozmawiają: Agnieszka Kawka i Janusz Maciejewski). 1993, nr 1.

Od redaktora. Jw.

Co dalej z literaturą polską? 1993, nr 2.

Józef Czapski. Jw.

Litwa – Polska. 1993, nr 3.

Widziane z New Haven (Z Tomaszem Venclową rozmawiają: i Agnieszka D. Kawka i Janusz Maciejewski). Jw.

J. Winczakiewicz, *Wiersze przesiane.* 1993, nr 4.

Od redaktora. 1994, nr 1.

„Arka”

Literatura polska w szkole [wypowiedź w dyskusji]. 1993, nr 1.

„Ars Regia”

Ludwik Hass. 1993, nr 1.

Masoneria polska XX wieku. Rozmowa o najnowszej książce Ludwika Hassa (z udziałem T. Cegielskiego, J. Maciejewskiego, J. Tazbira, E. Wichrowskiej). 1994, nr 2.

Pamięci Jana Józefa Lipskiego [nota w Kronice]. 1994, nr 3/4.

„Kronika Warszawy”

Warszawa w dziejach masonerii. O książce Ludwika Hassa [...] rozmawiają Elżbieta Wichrowska i Janusz Maciejewski. 1995, nr 4.

„Arcana”

O „Monitorze”, oświeceniu i Sarmatach. 1996, nr 1.

„Notes Wydawniczy”

Czachorowski i Skrzyposzek (cykl Warto wydać). 1996, nr 6.

„Przegląd Artystyczno-Literacki”

Czekając na przełom. 1999, nr 1/2.